

NATURA 2000: Αξιολόγηση της εφαρμογής των Οδηγιών για τα Άγρια Πουλιά (79/409/ΕΟΚ) και τους Οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ)

Νοέμβριος 2006

Το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί τη ραχοκοκαλιά των προσπαθειών των χωρών της Ευρώπης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προστασία της ευρωπαϊκής φύσης. Πρόκειται για ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών, περιοχές δηλαδή ιδιαίτερης οικολογικής αξίας που τελούν υπό καθεστώς προστασίας και τα κράτη-μέλη υποχρεώνονται να λάβουν ειδικά μέτρα, ώστε να διατηρήσουν τα σημαντικά οικολογικά χαρακτηριστικά τους.

Η νομική βάση του δικτύου Natura συνίσταται σε δύο Οδηγίες: Οδηγία για τα Άγρια Πουλιά (79/409/ΕΟΚ) και Οδηγία για τους Οικοτόπους (92/43/ΕΟΚ). Το WWF και συνεργαζόμενες οργανώσεις σε όλη την Ευρώπη αξιολόγησαν την εφαρμογή αυτών των Οδηγιών, και κατ' επέκταση το βαθμό υλοποίησης του δικτύου Natura 2000 στα 25 κράτη μέλη της ΕΕ.

Αποτελέσματα: Συνολικά, τα 25 κράτη μέλη της ΕΕ έχουν σημειώσει αξιόλογη πρόοδο στη μεταφορά των Οδηγιών για τα Πουλιά και τους Οικοτόπους στην εθνική τους νομοθεσία. Επίσης, πρόοδος παρατηρήθηκε στην επιλογή και πρόταση περιοχών για κατάρτιση εθνικών καταλόγων Natura, αλλά και στο «στήσιμο» των απαραίτητων χρηματοδοτικών και διαχειριστικών μηχανισμών γι' αυτές τις περιοχές. Η υλοποίηση φαίνεται να προχωρά καλύτερα στη Γερμανία και την Ολλανδία, ενώ η Ελλάδα και η Κύπρος είναι ουραγοί. Οι χώρες που βρίσκονται κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο πρέπει να ενισχύσουν τη δέσμευσή τους – τα θετικά παραδείγματα δείχνουν ότι αυτό είναι απόλυτα εφικτό, και είναι κυρίως θέμα πολιτικής βούλησης.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ, αλλά και οι υπό ένταξη χώρες (αξιολογήθηκαν επίσης με λίγο διαφορετικό τρόπο οι Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία και Κροατία), έχουν προχωρήσει σημαντικά όσον αφορά την ενσωμάτωση, αλλά και τα πρώτα βήματα της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την προστασία και διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Άλλωστε, αυτή η νομοθεσία αποτελεί το σημαντικότερο νομικό εργαλείο της Ευρώπης, ώστε να πετύχει ο κοινοτικός στόχος για μείωση του ρυθμού απώλειας της βιοποικιλότητας ως το 2010. Η Ευρώπη μπορεί να είναι περήφανη, γιατί διαθέτει παγκοσμίως το καλύτερο και πιο ολοκληρωμένο σχέδιο και σύστημα προστασίας και διατήρησης της βιοποικιλότητας. Ένα σημαντικό επίτευγμα είναι ότι το ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών (Natura 2000) αποτελεί το 1/6 του εδάφους της ΕΕ. Σε αυτή την έκταση, που είναι ίση με τη Γερμανία, κάθε περιοχή είναι σημαντική για την εξασφάλιση της αειφορίας στην Ευρώπη. Από την άλλη μεριά, οι ανεπαρκείς πόροι που διατίθενται για την εφαρμογή του δικτύου αποτελούν μια σημαντική πρόκληση για το μέλλον. Είναι φανερό ότι η οικονομική υποστήριξη του δικτύου Natura 2000 είναι ανεπαρκής, τόσο σε ανθρώπινους πόρους όσο και σε χρηματοδότηση για σχέδια διαχείρισης αυτών των σημαντικών περιοχών, αλλά και εναρμόνιση αναπτυξιακών σχεδίων, π.χ. για υποδομές, με τις ανάγκες για προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος.

Συνολικά, πάντως, η Ευρώπη βρίσκεται στο σωστό δρόμο για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την προστασία της φυσικής κληρονομιάς της ηπείρου - χρειάζονται όμως ακόμα πολλά να γίνουν προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος.

Τι είναι το Natura 2000?

Το Natura 2000 είναι το δίκτυο των προστατευόμενων περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασίζεται στις Οδηγίες για τους Οικοτόπους και για τα Άγρια Πουλιά και καλύπτει περίπου το 18% του εδάφους της ΕΕ. Ο βασικός σκοπός του Natura 2000 είναι να διασφαλίσει τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων σε αυτούς τους πυρήνες βιοποικιλότητας. Αυτό μπορεί να δώσει ένα τέλος στην περεταίρω υποβάθμιση των Οικοτόπων και την απώλεια ειδών, χωρίς ωστόσο να σταματά τις οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η γεωργία ή η ανάπτυξη υποδομών - με την προϋπόθεση βέβαια ότι δεν παραβιάζονται οι στόχοι προστασίας! Οι περιοχές Natura είναι λοιπόν σημαντικές, επειδή φιλοξενούν ποικιλία σπάνιων ειδών χλωρίδας και πανίδας και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν μοναδική ευκαιρία για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υπαίθρου. Γι' αυτούς τους λόγους, το δίκτυο Natura 2000 αποτελεί παγκοσμίως την πιο μοντέρνα και φιλόδοξη προσέγγιση προκειμένου να σταματήσει η απώλεια βιοποικιλότητας.

Δεν έχει να κάνει μόνο με το «σωστό» και την ομορφιά – τα προβλήματα της φύσης μας βάζουν όλους σε κίνδυνο!

Η κατανάλωση και κατασπατάληση των φυσικών πόρων του πλανήτη έχει αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες. Η απώλεια ειδών, η υποβάθμιση Οικοτόπων και η διατάραξη φυσικών διεργασιών, που κάποτε αντιμετωπιζόνταν μόνο ως ένα πρόβλημα ηθικής και αισθητικής, αποτελούν πλέον μια από τις κύριες αιτίες της φτώχειας σε αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά πιθανά και αφορμή για μεγάλης κλίμακας οικονομική αστάθεια σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Εκτίμηση Οικοσυστημάτων της Χιλιετίας των Ηνωμένων Εθνών (UN "Millennium Ecosystem Assessment") έχει δείξει, ότι τα 2/3 των υπηρεσιών που προέρχονται από τη φύση και στις οποίες βασίζεται η ζωή υποβαθμίζονται λόγω υπερβολικής χρήσης, αυξημένης αστάθειας των οικοσυστημάτων και εξαφάνισης οικοτόπων και ειδών. Παραδείγματα αυτής της υποβάθμισης είναι η παγκόσμια μείωση των ιχθυαποθεμάτων, η ερημοποίηση, η υποβάθμιση των υδάτινων πόρων και η αλλαγή του κλίματος.

Η διεθνής διάσταση, οι δεσμεύσεις και ο ρόλος της Ευρώπης

Αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων για την οικονομική ευμάρεια και μακροπρόθεσμη σταθερότητα στην Ευρώπη, οι επικεφαλής των κρατών μελών της ΕΕ έκαναν έκκληση το 2000 να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να σταματήσει ο τρέχων ρυθμός απώλειας της βιοποικιλότητας ως το 2010. Μια παρόμοια δέσμευση σε διεθνές επίπεδο εκφράστηκε στη Σύνοδο των Ηνωμένων Εθνών, στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, ως μέρος της εφαρμογής της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα. Η σύμβαση αυτή είναι η κύρια νομική προσέγγιση για την αναχαίτιση της απώλειας της βιοποικιλότητας παγκοσμίως. Οι Οδηγίες για τους Οικοτόπους και τα Άγρια Πουλιά είναι ο ακρογωνιαίος λίθος των δεσμεύσεων της ΕΕ για το 2010, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν τη σημαντικότερη συνεισφορά της Ευρώπης προς την επίτευξη των διεθνών στόχων της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα.

Η φύση στην Ευρώπη απειλείται

Στην Ευρώπη συναντάμε μια εξαιρετική ποικιλία οικοτόπων και ειδών – από τις χιονισμένες κορυφές των Άλπεων ως τις ρομαντικές παραλίες της Μεσογείου και τα μυστηριώδη δάση των Καρπαθίων στην Ανατολική Ευρώπη. Η μακραίωνη παρουσία και οι δραστηριότητες του ανθρώπου διαμόρφωσαν και άλλαξαν το τοπίο, έτσι ώστε σήμερα η Ευρώπη να είναι ένα μοναδικό μωσαϊκό φυσικών και ημι-φυσικών οικοτόπων. Στις μέρες μας, όμως, η φυσική

κληρονομιά της Ευρώπης κινδυνεύει σοβαρά! Τα αποτελέσματα από πολλές μελέτες δείχνουν σημαντική και ανησυχητική υποβάθμιση των φυσικών της πόρων. Τους τελευταίους αιώνες οι αυξημένες ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν προκαλέσει ένα κύμα μαζικών εξαφανίσεων ειδών: ο τρέχων ρυθμός εξαφάνισης υπολογίζεται σε 100 ως 1000 φορές μεγαλύτερος από το φυσιολογικό.

Απειλούμενη ομορφιά: Πάνω από το 40% των θηλαστικών της Ευρώπης, όπως ο λύγκας της Ιβηρικής, και το 45% των ερπετών της Ευρώπης, όπως η χελώνα Καρέτα απειλούνται με εξαφάνιση.

Natura 2000: Πόσο σοβαρά αντιμετωπίζουν οι χώρες της Ευρώπης την προστασία της φύσης;

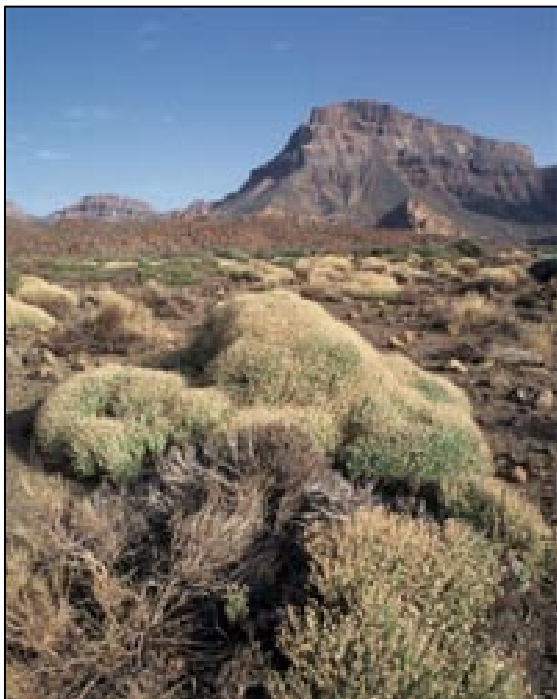
Στόχος της αξιολόγησης του δικτύου από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) ήταν να καθορίσουν τον βαθμό υλοποίησης του Natura 2000 στην Ευρώπη, και να ενθαρρύνουν τις εθνικές αρχές να εντείνουν τις προσπάθειες τους για την προστασία της ευρωπαϊκής πανίδας και χλωρίδας. Στην αξιολόγηση συμμετείχαν ειδικοί από τις εθνικές οργανώσεις του WWF, αλλά και από ένα δίκτυο συνεργαζόμενων φορέων σε όλη την Ευρώπη. Την πλήρη αναφορά «Natura 2000 in Europe: An NGO Assessment» μπορείτε να βρείτε στη διεύθυνση www.panda.org/epo. Η αξιολόγηση βασίστηκε σε ένα τυποποιημένο ερωτηματολόγιο 32 ερωτήσεων σχετικά με την κατάσταση εφαρμογής της Οδηγίας των Οικοτόπων και της κατάστασης του δικτύου Natura 2000. Οι ερωτήσεις καλύπτουν ολόκληρο το φάσμα της δουλειάς που καλούνται να διεκπεραιώσουν τα κράτη μέλη, ξεκινώντας από τη μεταφορά της κοινοτικής νομοθεσίας στο εθνικό δίκαιο και τον καθορισμό των προστατευόμενων περιοχών, και καταλήγοντας σε πιο σύνθετα θέματα όπως η διαχείριση, η παρακολούθηση και η επικοινωνία. Οι απαντήσεις περιορίστηκαν σε 4 τυποποιημένες επιλογές (ναι/επαρκώς, με ελλείψεις/ανεπαρκώς, όχι, δεν υπάρχει η σχετική πληροφορία) - δομή που επιτρέπει τη μετέπειτα σύγκριση.

Όσον αφορά τη θεσμοθέτηση ενός πανευρωπαϊκού σχήματος προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν σημειώσει πολύ μεγάλη πρόοδο, παρόλο που πολλές δράσεις ακόμη εκκρεμούν. Παρόλα αυτά οι προκλήσεις που παραμένουν είναι ζωτικής σημασίας, ιδιαίτερα αυτές που σχετίζονται με την έλλειψη προσωπικού και οικονομικών πόρων.

Τα εθνικά νομικά πλαίσια που έχουν διαμορφωθεί είναι γενικά θετικά, αλλά παραμένει προβληματικό το θέμα της ενσωμάτωσης του Natura 2000 σε άλλες τομεακές πολιτικές, όπως για παράδειγμα η γεωργία, η διαχείριση του νερού και η χωροταξία, πολιτικές δηλαδή με τις οποίες μπορεί εύκολα να προκληθεί σύγκρουση συμφερόντων. Η θεσμοθέτηση της νομικής βάσης παίζει αποφασιστικό ρόλο στην εφαρμογή, γι' αυτό η καλή μεταφορά και ενσωμάτωση των Οδηγιών πρέπει να ολοκληρωθεί το συντομότερο δυνατό στις χώρες που εκκρεμεί.

Ο καθορισμός αλλά και η θεσμοθέτηση των περιοχών Natura είναι ο κορμός της εφαρμογής των Οδηγιών για τους Οικοτόπους και τα Άγρια Πουλιά. Παρόλα αυτά έχει καθυστερήσει σε

πολλές χώρες, κυρίως για πολιτικούς λόγους. Οι κατάλογοι είναι ωστόσο σχεδόν πλήρεις στην ΕΕ των 15, ενώ τα νέα κράτη-μέλη βρίσκονται σε πιο αρχικό στάδιο. Θετικά παραδείγματα είναι η Φινλανδία και η Ολλανδία, όπου όλες οι περιοχές έχουν καθοριστεί αλλά και θεσμοθετηθεί. Από την άλλη μεριά σημαντικές καθυστερήσεις εμφανίζονται στην Κύπρο, την Ιταλία και την Πολωνία. Η τελευταία μάλιστα πρέπει να βελτιώσει σημαντικά την πρότασή της αλλά και τις προσπάθειές της όσον αφορά τις περιοχές Natura. Γενικά πάντως, τα 10 νέα κράτη-μέλη πρέπει να προσπαθήσουν περισσότερο.

Το φυσικό περιβάλλον της Ευρώπης είναι ένας πολύτιμος θησαυρός και αν χαθεί κανείς δε θα τον ξαναφέρει πίσω. Το δίκτυο Natura 2000 μπορεί να διαφυλάξει αυτόν τον πλούτο, μόνο όμως αν οι αρχές το αντιμετωπίσουν στα σοβαρά.

Ένα ακόμη συμπέρασμα της αξιολόγησής είναι ότι το θέμα της χρηματοδότησης πρέπει να βελτιωθεί. Τα επόμενα χρόνια είναι σημαντικά και η ευθύνη αφορά βασικά τις εθνικές αρχές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν εκτός από εθνικούς πόρους και κοινοτικές χρηματοδοτήσεις, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από το Natura 2000. Οι εθνικές περιβαλλοντικές αρχές πρέπει να δείξουν αποφασιστικότητα και, κυρίως τη διάθεση να εντοπίσουν τρόπους με τους οποίους η διαχείριση των περιοχών Natura θα ενσωματωθεί στο ευρύτερο πλαίσιο περιφερειακής, αγροτικής και θαλάσσιας ανάπτυξης. Όσον αφορά τη χρήση των κοινοτικών πόρων, η συμμετοχή των περιβαλλοντικών αρχών και των ΜΚΟ στη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι μάλλον φτωχή στις περισσότερες χώρες, αν και στη Γερμανία, την Εσθονία και τη Μάλτα βρίσκουμε καλά παραδείγματα διαβουλεύσεων και συμμετοχικών διαδικασιών.

Ο καθορισμός και η θεσμοθέτηση των περιοχών είναι πάντως απλώς το πρώτο βήμα, καθώς στη συνέχεια αυτές οι περιοχές χρειάζονται συγκεκριμένα μέτρα διαχείρισης. Τα διαχειριστικά σχέδια είναι αναγκαία προκειμένου να διατηρηθεί η πανίδα και η χλωρίδα μιας περιοχής - αλλά σε πολλές περιοχές δεν έχουν καταρτιστεί. Στην Ελλάδα για παράδειγμα καμία περιοχή Natura, με ή χωρίς Φορέα Διαχείρισης, δεν έχει επίσημα εγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης. Μια άλλη πρόκληση για τις περιοχές Natura είναι η εναρμόνιση των αναπτυξιακών σχεδίων με τις ανάγκες προστασίας και διατήρησης. Για παράδειγμα μεγάλα αναπτυξιακά έργα και σχέδια μπορεί να επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό ή ακόμη και να καταστρέφουν σημαντικά τμήματα του δικτύου. Έργα όπως η Via Baltica στην Πολωνία, ή η ενίσχυση της ναυσιπλοΐας στο Δούναβη, χρειάζονται κατάλληλη εκτίμηση και λήψη των απαραίτητων μέτρων. Το ίδιο μπορεί να πει κανείς και για μεγάλες επενδύσεις που σχεδιάζονται στην Ελλάδα και όπου η ύπαρξη προστατευόμενων περιοχών αντιμετωπίζεται από τις πλέον αρμόδιες αρχές ως εμπόδιο και όχι ως ευκαιρία ανάπτυξης.

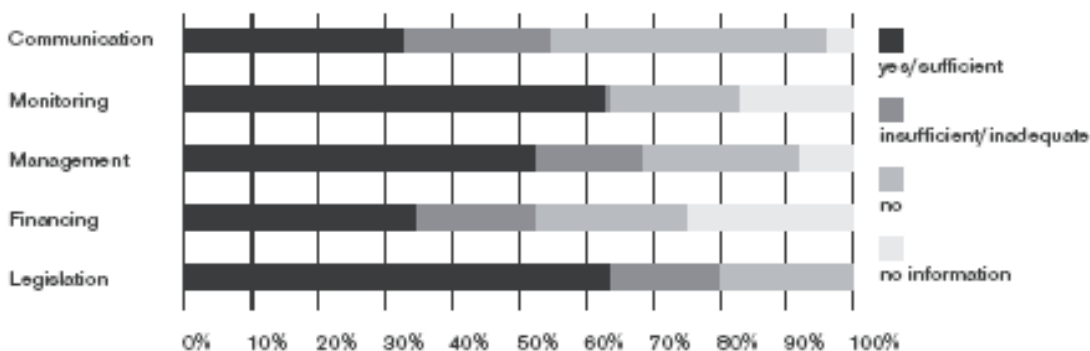
Η χώρα μας είναι από τους ουραγούς στην ευρωπαϊκή προσπάθεια για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Εφαρμόζονται μόνο μεμονωμένα προγράμματα παρακολούθησης για κάποια είδη, συνήθως ως μέρος δράσεων προγραμμάτων LIFE, τα οποία υλοποιούνται από περιβαλλοντικές

Η υλοποίηση του Natura 2000 είναι πολύπλοκη και εμπλέκει διάφορα συμφέροντα, ενώ απαιτεί συνεχή και σοβαρό διάλογο με όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Παρόλα αυτά οι περισσότερες χώρες δείχνουν αδυναμία στις ερωτήσεις που αφορούν τις συμμετοχικές διαδικασίες, αλλά και την απλή πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση. Ωστόσο, κάποια θετικά παραδείγματα, όπως η περίπτωση της Αυστρίας, δείχνει ότι το Natura 2000 μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας τοπικής ανάπτυξης.

Εικόνα 1: Για να σταματήσει η απώλεια της βιοποικιλότητας, τα κράτη-μέλη της ΕΕ πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους για να ενημερώσουν τους πολίτες για το δίκτυο Natura 2000, να ενισχύσουν τη διαχείριση των περιοχών και των ειδών και να εξασφαλίσουν ικανοποιητική χρηματοδότηση. Με βάση το ερωτηματολόγιο και την αναφορά των ΜΚΟ το παρακάτω γράφημα δείχνει το ποσοστό των απαντήσεων ανά κατηγορία.

Comparative implementation status of Natura 2000 in the European Union (EU-25) by sections (results from the NGO's questionnaire)

Ποιος νοιάζεται για τη Φύση;

Αν η Ευρώπη θέλει να πετύχει τον στόχο του 2010, να αναχαιτίσει δηλαδή την απώλεια βιοποικιλότητας, πρέπει να καταβάλει σημαντικές προσπάθειες, ώστε να εφαρμόσει σωστά την κοινοτική νομοθεσία για το φυσικό περιβάλλον. Παρόλο που θεωρητικά η εφαρμογή των Οδηγιών για τους Οικοτόπους και τα Άγρια Πουλιά είναι υποχρεωτική για τα κράτη μέλη της ΕΕ και συνοδεύεται από ένα σαφές χρονοδιάγραμμα, δε δείχνουν όλες οι χώρες την ίδια προθυμία. Χώρες όπως το Βέλγιο, η Ελλάδα και η Κύπρος αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες προκλήσεις από άλλες με καλύτερες επιδόσεις, όπως η Γερμανία, η Ολλανδία, αλλά και η Εσθονία και η Λιθουανία - χώρες δηλαδή που μόλις το 2004 έγιναν μέλη της ΕΕ.

Από την άλλη μεριά «παλαιά» κράτη μέλη όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιρλανδία και το Βέλγιο, αν και είχαν τουλάχιστον 10 επιπλέον χρόνια για να εφαρμόσουν τις Οδηγίες αυτές, χρειάζονται στα σίγουρα να επιταχύνουν τις προσπάθειές τους, να συμπληρώσουν τα κενά και να γίνουν θετικά παραδείγματα για όλα τα μελλοντικά κράτη μέλη.

Εικόνα 2: Όταν αξιολογήσουμε την υλοποίηση της Οδηγίας των Οικοτόπων στα κράτη-μέλη της ΕΕ, συναντάμε μεγάλες διαφορές ανάμεσα στις χώρες. Η εικόνα δείχνει το ποσοστό των διαφορετικών απαντήσεων ανά χώρα.

